

İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*

Özcan Özbeğ**

GİRİŞ

Hayatımızın her anında sürekli bir şeylerin değiştiğini, geçmiş yüzyıllarla kıyaslanamayacak boyutta bir yenileşme olduğunu, değişen ve gelişen teknolojinin ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel yapıları, örgütleri, yöneticileri ve bireyleri de değişime zorladığını gözlemlemekteyiz. ‘Değişim Çağı’ olarak kabul edilen 20. Yüzyıldaki ilerleme 21. Yüzyılda da hızla devam etmektedir. Her yapıdaki örgütler hayatiyetlerini devam ettirmek için daha iyiye ve mükemmele doğru bir arayış içerisindeyler. Çünkü örgütler ömürlerini ancak yenileşmeyle uzatabilirler. Bunu sağlamadıkları an, önce, değişimi yönetmeyi başaran rakiplerine karşı güçsüzleşir, sonra da çevresini kaybederek yok olmaya mahkûm olur.

Örgütsel değişme, örgütün insan boyutunda (tutum ve davranış, yönetim felsefesi, değer yargıları, örgüt kültürü), örgütün yapısal boyutunda (iş bölümü, yetki, sorumluluk, makamlar, iş akımı, rol, karar verme), teknoloji boyutunda (iş ve işlemlerin yapılması, örgütte kullanılan tüm teknolojik araçlar), örgütün amaç boyutunda (resmi ve doğal amaçlar) yaşanmaktadır.

Örgütsel süreçlerde en önemli bileşenlerden biri olan yönetim işlevi de yaşanan bu hızlı değişimden etkilenmektedir. Yönetimin geliştirilmesi, içerdiği geliştirme kavramından dolayı örgüt yönetiminin var olan

bir durumdan daha iyi bir duruma geçmesini ifade eder. Bu kavram içerisinde yukarıda açıklanan örgütsel değişimin tüm bileşenlerinin geliştirilmesini ifade eder.

Yönetimin sürekli geliştirilmesini gerektiren durumlardan biri gereksinim ve sorunlarda yaşanan değişimlerdir. Bu durum örgütün ve yönetimin sorumluluklarını değişime zorlamaktadır.

Yeni teknoloji, donatım ve bilgiler de yönetimin sürekli geliştirilmesini gerektirir. Günümüzde yaşanan bilgi çağında bilgilerin yenilenme süresi çok kısalmıştır. Yaşanmakta olan iletişim ve bilişim çağı, bir konuda sahip olunan bilginin ömrünü kısaltmıştır. Bu durumda örgüt yönetimi, örgütün amaçlarını gerçekleştirebilmek için değişen bilgileri bir an önce ve doğru olarak sağlama yönünde örgüt yapısını geliştirmek durumundadır.

Devletin sorumluluklarına ilişkin felsefede yaşanan değişimler de örgütlerin yaşamını etkilemektedir. Devletin hangi alanlarda sorumluluk alacağı ve bu sorumluluklarını nasıl yerine getireceği konusu dönemsel olarak farklılaşmakta, kamu yönetiminin de bu farklılaşmaya uyumu zorunlu hale gelmektedir.

Politik ve ekonomik alanda yaşanan ani değişimler ve olağanüstü koşullar yönetimin bu değişimlere uymasını zorunlu kılmaktadır.

Hukuksal değişimler de yönetimin sürekli geliştirilmesine neden olmaktadır. Yasaların ve hukukun değişimlerine uyum sağlayamayan örgütler bulun-

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir.

** Yargıtay 6. Ceza Dairesi Tetkik Hakimi, Kocaeli Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

dukları ortamda sorunlar yaşayacaktır. Buna örnek olarak da Ülkemizde yaşanan AB uyum süreci verilebilir. AB ile ilgili çıkarılan kanunlar, ürünlerin ve hizmetlerin kalitesine ilişkin yeni uygulamalar birçok örgütün örgüt yapılarında değişimlere neden olmaktadır.

Yönetime ilişkin yaklaşımlarda yaşanan değişimler de yönetimin sürekli geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bilimsel yönetim anlayışından Toplam Kalite Yönetimi anlayışına geçişte yaşanan değişimler örgütlerin tüm yönetim süreçlerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.¹

Hak ve hürriyetlerin yaşatıldığı, hukukun egemen olduğu toplumlarda yönetim ve bireyler arasındaki ilişki ve iletişimin daha iyi olduğunu ve toplam kalite yönetimi anlayışının benimsendiğini görmekteyiz. İşte burada karşımıza hukuk devleti anlayışı da çıkmaktadır.

Hukuk devleti, hukukun üstün olduğu, hukuk kurallarının, onu koyanlar da dahil olmak üzere her kişi ve kuruluşu bağladığı, kişilere hukuk güvenliğinin sağlandığı devleti ifade eder. Devletin bütün organlarının hukuka bağlı kalması ve tüm faaliyetlerinin yargı denetimine açık olması, hukuk devletinin vazgeçilmez, olmazsa olmaz ilke ve kuralıdır. Anayasa Mahkemesi de, yargı denetiminin, hukuk devleti ilkesinin diğer öğelerinin de güvencesini oluşturan bir ilke olduğunu vurgulamıştır.² Bu husus Anayasanın 125. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesinde “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” şeklinde ifadesini bulmuştur.

Hukuk devletinin gerçekleşmesi için, kuralları koyan idarenin ve kanunları çıkaran yasama organının yargı denetimine tabi tutulması zorunluluğu yanında, yargı yerlerince verilen kararların tam ve zamanında yerine getirilmesi de gerekmektedir. Nitekim Danıştay 5. Dairesinin kararlarında da bu husus “...idarenin yargı kararlarına uyması ve bu kararların gerek-

lerine göre işlem ya da eylemde bulunmak zorunda olması, aynı zamanda ‘hukuk devleti’ ilkesinin de bir gereğidir”³ şeklinde vurgulandığı gibi, Danıştay 8. dairesinin bir kararında da “hukuka bağlı idare, yargı yerlerince verilen kararların icaplarını, ilgililerin başvurusuna gerek olmaksızın, yerine getiren idaredir”⁴ denilerek açıkça ortaya konmuştur. Anayasanın 138. ve İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddelerindeki “yargı kararlarının yerine getirilmesi” yönündeki düzenlemeler de bu gerçeğin ifadesidir.

Bu çalışmada, idari yargı kararlarının uygulanmasından dolayı doğan hukuki ve cezai sorumluluk iç mevzuatımız ve taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini denetleyen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile ulusal yargı kararları çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

I. İDARİ YARGI KARARLARININ UYGULANMASI ZORUNLULUĞU

Bir hukuk devletinde idari yargı kararlarının idarece uygulanmaması diye bir sorunun olmaması gereklidir. Bu nedenle, idari yargı kararlarının uygulanmasının zorunlu olduğunun da ayrıca belirtilmesine gerek olmamalıdır. Zira yargı kararlarının uygulanmaması en başta hak arama özgürlüğünü anlamsız hale getireceği gibi, Anayasanın ve hukukun bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesine de ters düşmektedir.⁵

Ancak tüm bunlara rağmen ülkemizde, idari yargı kararlarının idari organlarca uygulanmaması yönünde bir çok örnek olduğu; yargı kararlarında, doktrindeki tartışmalarda ve idarenin uygulamalarında açıkça görülmektedir. Bunu göz önünde bulunduran Anayasa koyucu, Anayasanın 138. maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğunu, bu organlar ve idarenin mahkeme kararlarını hiç bir

1 Hasan Tutar, “Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi”, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000, s. 129-130.

2 Anayasa Mahkemesinin 25.05.1976 tarih 76/1 Esas 76/28 Karar sayılı ilamı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S. 14, s. 189; Anayasa Mahkemesinin 27.01.1977 tarih 76/43 Esas 77/4 Karar sayılı ilamı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S. 15, s. 117.

3 Danıştay 5. Dairesinin 09.12.1987 tarih 86/1394 Esas 87/1740 Karar sayılı ilamı, Danıştay Dergisi, S. 70-71, s. 287.

4 Danıştay 8. Dairesinin 17.05.1987 tarih 87/984 Esas 89/329 Karar sayılı ilamı, Danıştay Dergisi, S. 76-77, s. 568.

5 Orhan Özdeş, “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, Danıştay Dergisi, S. 20-21, s. 24; Metin Gün-day, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Sorunu”, Hukuk Kurultayı 2000-1, İdari Yargı, Ankara Barosu Yayını, s. 351; Ramazan Çağlayan, “İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması”, Ankara, 2000, s. 16.

surette değiştiremeyeceğini ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceğini açıkça belirtmiştir. Ayrıca bu düzenleme, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin 1. fıkrasında daha da somutlaştırılmıştır. Şöyle ki;

“Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiç bir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez...”

Mevcut hukukumuzda, ceza mahkemesi kararlarının infazı ile hukuk mahkemeleri kararlarının icrası, özel kanunlarda teferruatlı olarak düzenlenmesine karşın, idari yargı kararlarının yerine getirilmesine münhasır bir kanun bulunmamaktadır. Anayasanın 138. maddesinin tüm yargı kararlarını kapsadığı gözönüne alındığında, bu konunun yalnızca 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinde düzenlendiği görülmektedir.

İdari yargı yerlerince verilen kararların infazı, adli yargı yerlerince verilen kararların infazından farklılık gösterir. Zira, idari yargı yerlerinde açılan ve “idari” olarak adlandırılan davalarda bir taraf(davalı) sürekli şekilde “idare”dir. İdarenin, idari davalarda hem davalı olarak bulunması, hem de bu tür davalarda verilen kararların gereklerini yerine getirecek makam olması, uygulamada, adli yargı kararlarıyla ilgili olarak rastlanılmayan sorunlara neden olmaktadır.⁶

1. Tam Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi

Genel olarak, tam yargı kararlarının konusu paraya dayanacağına göre, devletin(idarenin) borcunu yerine getirmemesi gibi bir sorunun olamayacağı ifade edilmektedir.⁷ Uygulamada tam yargı kararlarının yerine getirilmemesinde çoğu kez büyük bir sorun ile karşılaşmamakta, tam yargı davalarında verilen kararların uygulanmaması nedeniyle açılan davalara pek rastlanılmamaktadır.

2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28.

6 Turgut Candan, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması”, İdari Yargı Paneli, Türkiye Barolar Birliği ve Mersin Barosu, Mersin, 2003, s. 214.

7 Şeref Gözübüyük, “Yönetsel Yargı”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 336.

maddesinde tam yargı davaları hakkında verilen kararlardan belli bir miktarı içerenlerin genel hükümler çerçevesinde infaz ve icra olunacağı hükme bağlanmıştır. Genel hükümler İcra ve İflas Kanununda yer alırken, ayrıca 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 59/2 maddesinde de bazı hükümler bulunmaktadır.

2. İptal ve Yürütmenin Durdurulması Kararlarının Uygulanması

Uygulamada en çok sorun, iptal davalarında verilen yürütmenin durdurulması kararları ile iptal kararlarının uygulanmasında yaşanmaktadır. İdari yargı yerlerince verilen iptal kararları, iptal edilen işlemin tesisinden önceki durumun geri gelmesini sağlarlar. Diğer bir anlatımla, iptal kararları, iptal edilen idari işlemi tesis edildiği tarihten itibaren hükümsüz hale getirirler. Bu bağlamda, idari yargı yerlerinin iptal kararları, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının aksine, geçmişe yürürler. İptal kararı üzerine idareye düşen görev, tesis edeceği idari işlem ya da işlemlerle, iptal edilen işlemin, iptal edilinceye kadar doğurduğu tüm etki ve sonuçları gidermektir. Gerek Anayasanın 138. maddesinin son fıkrasında gerekse 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinde, iptal kararlarının idarece uygulanması yükümlülüğünün anlamı budur. Bu nedenle, yürütmenin durdurulması kararlarının da iptal kararları gibi uygulanması zorunludur. Daha somut söylemek gerekirse, idare, yürütmenin durdurulması kararı üzerine, iptali istenen işlemin tesisinden önceki durumun geri gelmesini sağlayıcı işlem ya da işlemleri yapmak mecburiyetindedir.⁸

İdare, idari yargı yerlerince verilen iptal ve yürütmenin durdurulması kararlarını, Anayasanın 138/son ve İdari Yargılama Usulü Kanununun 28/1 maddelerinde belirtildiği gibi, “gecikmeksizin” uygulamak zorundadır. Gerçi 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesi bir süre öngörmüşse de; idareye, ilgili kararın otuz gün sonuna kadar uygulanmaması gibi bir takdir hakkı tanıdığı anlamına gelmez.

Bir çok Danıştay kararında bu sürenin; “idarenin kararı uygulayabileceği makul bir zaman” olarak yo-

8 M. Günday, 2001, s. 353.

rumlandığı görülmektedir. Yargı kararlarının yerine getirilmesi için, “makul sürenin” tespiti her olayda ayrı ayrı değerlendirilir. Örneğin, bir görevden alma işlemi iptal edilince, bunun uygulanmasında makul süre bir veya iki gün olabileceği gibi, kamulaştırma işleminin iptalinde beş gün olabilir.⁹ O halde, karar gereğinin yerine getirilmemesi halinin varlığı veya başlangıcı, her olayda, kararın gereklerini yerine getirecek idarenin içinde bulunduğu şartlara göre belirlenmelidir.¹⁰

3. İptal ve Yürütmenin Durdurulması Kararlarının Uygulanmaması Halleri

İptal ya da yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanmaması, bu kararların hiç uygulanmaması şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, gereği gibi uygulanmaması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu halleri şöyle sıralayabiliriz:

- Hiç uygulamama (verilen kararı cevapsız bırakma)
- Eksik uygulama (bir kısmını yerine getirip, bir kısmını yerine getirmeme)
- Hatalı uygulama (hesap hatası yaparak uygulama)
- Geç uygulama (makul veya otuz günlük süreden sonra uygulama)
- Şekli uygulama (muvazaalı infaz-uygulamanın ardından iptale konu işlemi veya benzerini tekrar tesis etme)

II. İPTAL VEYA YÜRÜTMENİN DURDURULMASI KARARLARININ UYGULANMAMASINDAN DOĞAN SORUMLULUKLAR

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında, iptal ya da yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanmaması halinde idare ve kararı uygulama mevkiinde bulunan kamu görevlisi için sorumluluk halleri ayrı ayrı düzenlenmiştir. Kararın uygulanmamasından mağdur olan ilgili, maddi ve manevi zararları açısından, idareye karşı idari yargıda tazminat davası açılabilir. Ayrıca kararı uygulama konumunda olan kamu görevlisi aleyhine de aynı nedene dayanarak adli yargıda tazminat davası açılabilir.

9 R. Çağlayan, 2000, s. 300.

10 T. Candan, 2003, s. 240.

Bunların yanında, kararın gereklerini yerine getirmeyen kamu görevlisi hakkında tatbik edilecek cezai yaptırımlar için de adli yargı mercilerine şikayette bulunulabilecektir.

1. İdarenin ve Kamu Görevlisinin Hukuki Sorumluluğu

Anayasanın 138. maddesinde yargı kararlarının tüm devlet organları için bağlayıcı olduğu belirtilmiştir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda da, yargı kararlarının yerine getirilmemesi durumunda sorumluluğun doğacağı düzenlenmiştir.

İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin 3. ve 4. fıkralarına göre;

“Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.

Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, idare aleyhine dava açabileceği gibi, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de tazminat davası açılabilir.”

Görüldüğü üzere, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında iptal yada yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanmaması halinde idare ve kararı uygulamayan kamu görevlileri hakkında tazminat davası açılacağı öngörülmüştür. Hakkında verilen iptal yada yürütmenin durdurulması kararının uygulanmamasından mağdur olan herkes, idare aleyhine idari yargıda, kararı uygulamayan kamu görevlisi hakkında da adli yargıda tazminat davası açabilecektir.

İdarenin, iptal ya da yürütmenin durdurulması kararlarını uygulamaması, öğretide ve Danıştay içtihatlarında 1947 yılından beri istikrarlı bir şekilde “ağır hizmet kusuru” olarak nitelendirilmektedir. Buna göre, idarenin, yargı kararlarını uygulamaması, uygulamakta gecikmesi ağır hizmet kusurudur ve idarenin tazminata mahkum edilmesini gerektirir.¹¹

Yargı kararlarının uygulanmaması bazen bir zorunluluktan, hukuki imkansızlık ya da fiili imkansızlık

11 M. Günday, 2001, s. 355.

tan kaynaklanabilir. Kamu düzeninde ciddi şekilde bozulma tehlikesi belirmesi durumunda ise, idarenin hizmet kusuru kalksa bile tazmin yükümlülüğü ortadan kalkmayacaktır.¹²

Burada ele alınması gereken bir konu da; 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinde düzenlenen kişisel sorumluluğun, Anayasanın 40. ve 129. maddesinde düzenlenen “idarenin genel olarak sorumluluğu” ilkesi ile nasıl bağdaşacağı hususudur. Zira Anayasanın söz konusu maddeleri, kamu görevlilerinin verdikleri zararlardan dolayı idarenin sorumlu olacağını düzenlemektedir.¹³

YAYLA, idari yargı kararlarının kasten yerine getirilmemesinin, görev dışı bir davranış olarak (kişisel kusur) kabul edilebileceğini, dolayısıyla İYUK maddede 28 deki düzenlemenin Anayasaya aykırı olamayacağını belirtmektedir. ESİN de, idari yargı kararlarının kasten yerine getirilmemesi eyleminin, “*hukuk dışı bir eylem*” olacağını ve ajanın özel hukuk haksız fiil hükümlerine göre sorumlu olacağı görüşündedir. MUMCU, yargı kararlarının yerine getirilmemesi eyleminin, şahsi kusur olduğunu, ceza hukuku anlamında suç teşkil ettiğini ve hizmet kusuru oluşturmadığını ileri sürmektedir.¹⁴

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 24.04.1979 gün ve 7/2 sayılı kararında da, özet olarak; “yargı kararını yerine getirmeyen kamu görevlisinin hukuki sorumluluğu bulunduğuna işaret edilmiş, böyle bir kararın uygulanmaması durumunda, uygulamayan kamu görevlisinin kin, garez, kasit gibi kusurlarının varlığının aranmasının gerekmeyeceği, diğer bir anlatımla zarar gören davalının, kararın kasten uygulamadığını kanıtlamakla yükümlü olmayacağı gibi, davalının da kastının bulunmadığını kanıtlamakla sorumluluktan kurtulamayacağını” belirtilmiştir.

2. Kamu Görevlisinin Cezai Sorumluluğu

İdari Yargı kararlarının uygulanmaması sonucunda, bu kararı uygulamayan idari görevlinin, cezai yönden kovuşturmayaya tabi tutulması da yasalarımızda düzenlenmiş bulunmaktadır.

12 R. Çağlayan, 2000, s. 310-311.

13 R. Çağlayan, 2000, s. 319.

14 R. Çağlayan, 2000, s. 319

Ülkemizde özellikle 12 Eylül 1980’den önceki dönemlerde cezai sorumluluk konusu büyük önem kazanmış, hatta “en önemli sorumluluk” şeklinde nitelendirilmiştir.¹⁵

Gerek doktrin gerekse içtihatlar, yargı kararlarının uygulanmamasında cezai yönden sorumlu tuttuğu görevlisini; görevi kötüye kullanma, görevi ihmal, görevde yetkiyi kötüye kullanma suçlarının faili olarak görmektedir. Türk Ceza Kanununun 255. maddesinde “yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama”, 256. maddesinde “zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması”, 257. maddesinde “görevi kötüye kullanma ve ihmal” suçlarını düzenlenmiş bulunmaktadır.

Yargı kararlarına uyma görevi, bütün memurlara yüklenen özel bir görev olup, memurun bu görevi yerine getirmemesi ve kişilere zarar vermesi halinde Türk Ceza Kanununun 257. maddesinde ve diğer maddelerde belirtilen suçlar oluşacaktır.

III. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ İŞİĞİNDE İDARE VE KAMU GÖREVLİSİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. AİHM Mahkemesinin Kararından Dolayı Yargılamamanın Yenilemesi

Birçok devlet AİHM’nin ihlal kararlarını ceza davaları bakımından muhakemenin iadesi ya da karar düzeltilmesi nedeni olarak kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi, Türkiye Birleşik Komünist Partisi hakkındaki AİHM kararına dayanarak yapılan muhakemenin iadesi talebini, AİHM kararının yeni bir vakıa ve delil olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Çünkü yakın bir zamana kadar CMUK’da sayılan iadei muhakeme nedenleri arasında AİHM kararları bulunmamakta idi. Ancak Türkiye’nin yapacağı bir değişiklik ile iadei muhakeme nedeni olarak AİHM kararlarını da kabul etmesi şu faydaları sağlayacaktı: AİHS ile ulusal hukuk sistemi arasındaki etkileşim artacak, AİHS’nin ulusal hukuk sisteminin bir parçası olduğu daha belirli bir nitelik kazanacaktı; bu bağlamda yargı organları AİHS ve AİHM kararlarını dikkate alma konusunda daha titiz davranacaklardı; AİHM kararlarının uygulaması aşamasında Bakan-

15 Orhan Özdeş, “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, Danıştay Dergisi, S. 20-21, s. 24-25.

lar Komitesi'nde karşılaşılan sorunlar büyük ölçüde sona erecekti.¹⁶ Sonunda Türkiye sözleşmeye yönelik ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yargılamanın yenilenmesi nedenlerini genişletmek için iç hukukta değişikliğe gidilmesini tek çözüm olarak görmüştür. Böylece, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde neler yapması gerektiğine ilişkin olarak, Devlet Planlama Teşkilatı'nın Siyasi Kriterler Raporu'nda benimsenen öncelikler arasında, AİHM kararlarını yerine getirilmesi bakımından yargılamanın yenilenmesi ve karar düzeltme yollarının işletilmesini engelleyen hükümlerin kaldırılması ve bireysel başvuru sonucu verilen kararların bağlayıcılığına ilişkin yasal düzenleme yapılması öngörülmüştür; bunun sonucu olarak da 4771 sayılı yasanın 6 ve 7. maddelerinde, yargılamanın yenilenmesi kurumuna yer verilmiş ise de, aynı yasanın geçici 2. maddesinde, bu yasanın 6 ve 7. maddelerinin, **"bu maddelerin yürürlüğe girdiği tarihten sonra AİHM'ye yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanacağı"** ve ayrıca söz konusu hükümlerin yasanın resmi gazetede yayınlanmasından itibaren bir yıl sonra yürürlüğe gireceği öngörülmüştü. Ancak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, şu ana kadar yapılmış olan başvurular üzerine tespit edilen ihlallerin etki ve sonuçlarını ortadan kaldırmayı Türkiye'den istemekteydi. Bu nedenle de 4771 sayılı yasanın geçici 2. maddesinin yürürlükten kaldırılarak iadei muhakeme sisteminin daha önceden AİHM'ye yapılmış olan başvurular konusunda da geçerliliğinin sağlanması yoluna gidilmeliydi. Nitekim, 23 Ocak 2003 tarih ve 4793 sayılı yasa ile HUMK md. 445 ve 447 ile CMUK md.327'de yapılan değişiklikle, **"İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya Eki Protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, AİHM'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması"** yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilmiştir.

AİHM'nin hangi kararları açısından yargılamanın yenilenmesi yolunun açıldığı 4793 sayılı yasanın geçici 1. maddesiyle yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, **"bu Kanun 1 ve 3. maddeleri, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları**

Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ilişkin muhakemenin iadesi istemleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılır."

Aynı yöndeki bir düzenleme de, 4928 sayılı yasanın 7. maddesi ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanununa eklenen geçici 5. madde ile de sağlanmıştır. Bu yasal düzenlemelerde anlaşılacağı üzere, yargılamanın yenilenmesi, ilgili yasaların yürürlüğe girdiği tarihlere kadar kesinleşmiş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile bu tarihlerden sonra kesinleşecek kararlar açısından söz konusudur. Buna karşılık anılan yasaların yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde görülmekte olan veya henüz kesinleşmemiş bulunan kararlar açısından yargılamanın yenilenmesi yolu kapalı tutulmuştur.

İadei muhakeme yoluna başvurulabilmesi için şu koşulların bulunması gerekmektedir:

- a- AİHM'ce, AİHS veya Ek Protokollerden birisinin ihlal edildiğini tespit edilmiş olması gerekir.
- b- İhlal, kesinleşmiş bir ceza, hukuk veya idare mahkemesi kararından ileri gelmelidir.
- c- İhlal, başka şekilde ortadan kaldırılmamalıdır.
- d- İhlal, iadei muhakeme yoluyla ortadan kaldırılabilmelidir.
- e- İadei muhakeme yolu, başvuru tarafından talep edilmiş olmalıdır.
- f- İadei muhakeme talebi AİHM kararlarının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıllık süre içinde yapılmalıdır.

Avrupa Konseyi üyesi diğer ülkelerdeki uygulamalar:¹⁷ Bugün itibarıyla Avusturya, Belçika, İsveç, İrlanda, İspanya, Danimarka, Almanya, Norveç, İsviçre, Lüksembourg gibi bir kısım taraf devlet, sözleşmenin ihlal edildiğinin tespitine ilişkin AİHM kararına karşı iç hukukta yeniden yargılama imkânını kabul etmişlerdir.

16 Özcan Özbey, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Yöntemleri", Adalet Yayınevi, Ankara 2008, 2. Bası, s. 63 vd.

17 Özcan Özbey, 2008, s. 65.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf bir kısım ülkeler sözleşmeyi iç hukuka katmamışlardır. İngiltere, İsveç, Danimarka, İrlanda, İzlanda, Norveç ülkeleri sözleşme ve AİHM kararları doğrultusunda iç hukuklarındaki boşlukları doldurarak belirsizlikleri yorumlarla belirginleştirmektedirler. İngiltere ve İsveç'te yargıçlar sözleşme hükümlerine hakim olup, kendi hukuklarıyla sözleşme arasında uyumsuzluğa düşmekte özenle kaçmaktadırlar. Bu ülkelerde yasa koyucu da, AİHM'nin yükümlülük kararlarını gözeterek, metinleri iyileştirmektedir.

Birci sistemi uygulayan Hollanda 1983 Anayasasının 93 ve 94. maddeleri ile uluslararası sözleşmeleri Anayasadan üstün kabul etmiştir (*sözleşmenin parlamentoda üçte ikiyi aşan çoğunlukta benimsenmesi gerekir*). 1978 İspanya Anayasasının da sözleşmeye uygun yorum formülü ile bu ülkeler arasında yer aldığı belirlenmiştir. 4 Mart 1964 tarihli Avusturya Federal Anayasasına göre, yasalar sözleşmeye uymak zorundadır (*md. 237*). İsviçre ceza yargılaması açısından da durum böyledir. Böylece bu ülkeler de sözleşmeyi Anayasaya eş değer görmüşlerdir. Sözleşmeyi yasanın üzerinde, Anayasasının altında gören ülkeler; Kıbrıs (*Rum, 169*), Fransa (*md. 55*), Yunanistan (*28/1*), Portekiz (*278/1*) gelmektedir. Sözleşmeyi yasa düzeyinde gören ülkeler Federal Almanya (*temel yasa, md.59*), İtalya (*md. 80*), İsviçre (*esasla ilgili yasalarda*).

“1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakeme Kanununun” 445'inci maddesinin birinci fıkrasına 11'inci bent **“İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya ek protokollerinin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması”** hükmü eklenmiştir. Yine 447'nci maddesine üçüncü fıkra eklenmiştir. **“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun”** 327'nci maddesine (*ceza hükmünün, İnsan Haklarının ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya ek protokollerinin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu halde muhakemenin iadesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir*) 6'ncı bent eklenmiştir; **“2908 sayılı Dernekler Kanununun”** 82'nci maddesi değiştirilmiştir ve 1086 sayılı kanu-

nun 445/A, 448/son fıkra; 1412 sayılı Kanununun 327/a, 335'inci maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.. (**Kanun No: 4793, Kabul Tarihi: 23.01.2003, R.G. 04.02.2003-25014**)

4793 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4793 Sayılı Kanun, Resmi Gazete 04.02.2003-25014) : Bu değişiklik kanunu ile HUMK ve CMUK'da bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre:

1412 sayılı CMUK'da yapılan düzenleme: 4793 sayılı yasanın 3. maddesi ile CMUK'un 327. maddesine 6. bent olarak şu hüküm ilave edilmişti: **“Ceza hükmünün, İnsan Haklarına ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu halde, muhakemenin iadesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.”**

04.12.2004 tarihinde kabul edilen 5271 sayılı CMK.nun 311. Maddesindeki düzenleme de benzerdir: - (1) Kesinleşen bir hükümlerle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:..

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(2) Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.

HUMK'da Yapılan Düzenleme: 4793 sayılı yasanın 1. maddesi ile HUMK'un 445. maddesinin 1. fıkrasına 11. bent olarak: **“Hükmün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.”** hükmü ilave edilmiştir. Ayrıca 2.

maddesi ile de HUMK'un 447. maddesine 3. fıkra olarak: "445. maddesinin 1. fıkrasının 11. bendinde yazılı sebepten dolayı iadeyi muhakeme müddeti Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıldır." hükmü eklenmiştir.

2. İhlalden Dolayı İdarenin Sorumluluğu Ve Kamu Görevlisine Rücu Sorunu

Bireylerin kimi zaman, gerek idarenin eylem ve işlemlerinden, gerekse idare dışında ki bir takım etkilerden kaynaklanan sebeplerle zarar görmesi söz konusu olmaktadır. Böyle bir durumla karşılaşan kişinin, ülkemiz açısından, hakkını aramasıyla ilgili yapması gereken işlemler Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilmiştir. "**Temel hak ve hürriyetlerin korunması**" başlığını taşıyan Anayasanın 40/2. fıkrasında, "*kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır*" ifadelerine yer verilmiştir.

Anayasanın "**yargı yolu**" başlığını taşıyan 125/1. fıkrasında "*idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*" hükmü düzenlenmiştir. Yine Anayasanın "**görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence**" başlığını taşıyan 129/5. fıkrasında "*memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir*" hükmü yer almıştır.

Ayrıca idarenin sorumluluğu ve rücu ile ilgili Devlet Memurları Kanununda da bir takım düzenlemeler ön görülmüştür. DMK'nun 12. maddesinde kişisel sorumluluk ve zarar konusunda, devlet memurlarının görevlerini dikkatle ve itina ile yerine getirmek ve kendilerine teslim edilen devlet malını korumak ve her an hizmete hazır halde bulundurmak için gerekli tedbirleri almak zorunda olduğu, devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından rayiç bedeli üzerinden ödenmesi esas olduğu, zararların ödettilmesinde genel hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir.

Kişilerin uğradığı zararlar ilgili de DMK'nun 13. maddesinde "*kişiler kamu hukukuna tabi görevleriyle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili*

kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kağıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.

İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle AİHM'ce verilen kararlar sonucunda ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. 12. madde ile bu maddede belirtilen zararların nevi, miktarlarının tespiti, takibi, amirlerin sorumlulukları ve yapılacak işlemlerle ilgili diğer hususlar Başbakanlıkça düzenlenecek yönetmelikle belirlenir"

Konuyla ilgili 27.06.1983 tarih ve 83/6510 sayılıla "*Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik*" Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılmıştır. Yönetmeliğin 6. maddesi kapsamında, zararın mevcut olması, zararın doğrudan doğruya memurun fiilinden doğması, zararın mücbir sebepten hasıl olmaması, Zararın tazmini konusunda aranan şartlardır. 26.03.2002 tarihinde, 4728 sayılı yasa ile DMK'nun 13. maddesine yukarıda yazılan ek 2. fıkra eklenmiştir. Bu yeni düzenleme karşısında AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmesi halinde, bunun sonucunda Türkiye'nin başvurucuya tazminat ödemesi durumunda, ödenen bu tazminat için ihlale sebebiyet veren kamu görevlisine rücu yoluna gidilmektedir. Ancak bu düzenlenme sadece sözleşmenin 3. maddesiyle sınırlı tutulmuştur. Bu madde dışındaki diğer maddelerden kaynaklanan ihlalle ilgili hükmedilen tazminatın ödenmesi durumunda DMK 13/2 uygulanmayacaktır.

Ülkemizde özellikle terör eylemleri nedeniyle idareye açılan davaların bir kısmında hizmet kusuru, bir kısmında da kusursuz sorumluluk halleri esas alınmıştır. Fransa ve Almanya gibi ülkelerde ayaklanma, kargaşa, terör olaylarının neden olduğu zararlar devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilerek, sosyal risk kavramı kapsamında tazmini yolu ön görülmüşken, Türkiye'nin, idarenin dışındaki kişi ve toplulukların, idare tarafından önlenemeyen eylemlerinden doğan zararları, sosyal risk ilkesi gere-

ğince tazminini sağlayacak bir hukuki düzenlemesi bulunmamaktadır. Ancak idari yargıda bu yönde bir temayül gelişmektedir. Sosyal bir devlet anlayışını benimseyen Türkiye'nin bu konudaki kişileri koruma yükümlülüğünü yerine getirmesi lazımdır.

İş yerinin teröristlerce molotof kokteyli atılarak yıkılması olayında, idare mahkemesi kolektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal riskten söz ederek, hizmet kusuru bulunmasa bile sosyal risk ilkesi gereği, sosyal devlet ilkesine göre tazminat istemini kabul etmiştir. Diğer bir olayda da içişleri bakanlığı aleyhine açılan davada, iki silahlı teröristin köye gelerek, adı geçeni evinden dışarı çağırdıktan sonra silahla ateş ederek öldürmeleri olayında, idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğu ileri sürülerek murislerin yoksun kaldıkları kar, maddi ve manevi tazminat istemli davada, olayın münferit bir asayiş olayı olmadığı, yasa dışı örgütlerin planlı olarak gerçekleştirdikleri olay olduğu ve söz konusu köyde geçici veya sürekli köy korucusunun dahi bulunmadığı, dolayısıyla idarenin yasalarla verilen kişilerin can güvenliğini koruyucu tedbirleri almadığını, idarenin hizmet kusuru nedeniyle sorumluluğu olduğuna hükmedilmiş ve Danıştay'da bu kararı onamıştır.¹⁸Bazen devlet, sadece tazminat ödeyerek sözleşmeye aykırılığı kaldıramayabilir. AİHM, 20.05.1999 tarihli *Oğur kararında* devletin objektif sorumluluğu çerçevesinde açılmış bir tam yargı davası bulunmasına rağmen, AİHS'nin 2. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkı ile korunan menfaat gereği ölümle sonuçlanan fiillerde failin belirlenerek cezalandırılmasının da devletin sorumluluğu altında olduğunu, bu sorumluluğun tazminat ödemeye indirgenemeyeceğine karar vermiştir.¹⁹

IV. HUKUKİ SORUMLULUĞA İLİŞKİN ÖRNEK YARGI KARARLARI

1. Ulusal Yargı Kararları

a. Danıştay Kararlarında

a. İlgili dosyaya konu olan, İmar Kanununun 18. maddesi uyarınca yapılan arazi ve arsa düzenlemesine ilişkin idari işlemin iptal edilmesi sonucunda, idarenin iptal kararını uygulamama eyleminde, Danıştay:

¹⁸ Özcan Özbey, 2008, s. 64.

¹⁹ Durmuş Tezcan, "Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu", Ankara 2002, s.134

"...Uygulamaya başlatmakla birlikte; dava konusu edilen parselasyon planının 1987 yılında yapıldığı (tebliğ tarihi 26.06.1998), mülkiyet işlemlerinin kesinleştirildiği, dolayısıyla eski hale getirmenin kısa sürede mümkün olmadığı, kaldı ki adı geçene başka yerlerden arsa verme girişiminde bulunduğu, gecikmenin idare ile şikayetçi arasında anlaşma sağlanamamasından kaynaklandığı..." cihetiyle, eylemde suç unsurunun bulunmadığına karar vermiştir.²⁰

b. İlgili dosyaya konu olan olayda, Asliye Hukuk Mahkemesince verilen ihtiyati tedbir kararının uygulanmamasına ilişkin eylemde, Danıştay:

"...Öğretmenevi inşaatını yapan müteahhidin hak edişinden kesilmek üzere Asliye Hukuk Mahkemesince verilen ihtiyati tedbir kararı bulunmasına rağmen; İl Millî Eğitim Müdürü ve Şube Müdürünün, kesinti yapmayarak müteahhide tam ödemede bulunduğu..." cihetiyle eylemin Türk Ceza Kanununun 240. maddesinde düzenlenen suçun oluştuğuna karar vermiştir.²¹

c. Dava konusu olayda; bir okulun fen bilgisi öğretmenliğine kendisinin atanması gerekirken başkasının atanması işlemine ilişkin iptal ve tazminat davasında, yargı yerince "ilgililerin eş durumları, eşlerinin çalıştıkları yerler ve atama durumları objektif olarak araştırılıp kıyaslama yapılmadığından" işlemin iptaline şikayetçi lehine tazminat verilmesine hükmediliyor. İdare ise ilgililerin durumlarını yeniden inceleyerek, o yer fen bilgisi öğretmenliğine ikisinden birini ataması gerekirken, olayın diğer tarafı şahsı iptale konu görev yerinden alıp başka yere atıyor, ama davacı hakkında bir işlem tesis girişiminde bulunmuyor. Suça konu eylem temyiz edilmeden kesinleşen İdare mahkemesine ait iptal kararını ve bu nedenle verilen tazminat hükmünü uygulamamaktır. Danıştay:

"2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. ve Anayasanın 138. maddelerine aykırılık nedeniyle, sanığın Türk Ceza Kanununun 228. maddeden lüzumu muhakemesine" karar veriyor.²²

20 Danıştay 2. Dairesinin 01.11.2001 tarih 2001/1392-2481 Esas-Karar sayılı ilamı.

21 Danıştay 2. Dairesinin 30.10.1996 tarih 1995/646-1852 Esas-Karar sayılı ilamı

22 Danıştay 2. Dairesinin 21.04.1998 tarih 1997/3158 Esas 1998/1333 Karar sayılı ilamı

d. Davaya konu olay, Asliye Hukuk Mahkemesince kamulaştırma bedelinin artırılmasına ilişkin verilen kararın, o yer Belediye Başkanı ve Hesap İşleri Müdürlüğüne yerine getirilmemesi olup, Danıştay:

“...Asliye Hukuk Mahkemesince, müştekiye ait taşınmazın kamulaştırma bedelinin artırılmasına ilişkin kararı uygulamayan, sanıkların eyleminde Türk Ceza Kanununun 228. maddesi kapsamında suç bulunduğuna...” karar vermiştir.²³

e. Dava konusu olay; idari işlemin süresinde yerine getirilip getirilmediğine ilişkindir. Danıştay:

“...yürütmenin durdurulması kararının uygulanması yönünde, süresinde uygulanan karardan yaklaşık bir ay sonra, iptale konu işlem gibi tekrar bir idari tasarrufta bulunan o yer Belediye Başkanının eyleminde, kararın gerçek anlamda uygulandığından söz edilemeyeceğinden...” dolayı, ilgili hakkında soruşturma izni vermiştir.²⁴

b. Yargıtay Kararlarında

b-1. Yargıtay C. Başsavcılığınca yapılan bir soruşturmada

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan şikayete²⁵; şikayet edilenler bir ilin valisi ve vali yardımcısı olup, şikayetçi o ilde görev yapan bir sınıf öğretmenidir. İddiasında; o yerde sınıf öğretmeni iken, valilik oluru ile 5.11.1999 tarihinde aynı yer öğretmenevi müdürlüğüne atandığını, sonra “hiç bir hukuki neden gösterilmeden” 10.1.2003 tarihinde eski görevine iade edildiğini, İdare Mahkemesince 28.5.2003 tarihinde yürütmenin durdurulması kararı aldığını, bunun üzerine 5.8.2003 tarihinde eski görevine başlatıldığı, ancak “Milli Eğitim Disiplin Kurulunun 4.6.2003 tarihli kararı ile kendisine verilen 1 yıl kademe ilerleme durdurma cezası gerekçe gösterilerek”, 12.8.2003 tarihinde yargı kararının sonuçsuz bırakılması için hileli yol ve yöntem kullanarak, yeniden görevden almak suretiyle, idari görevlilerin görevde yetkilerini kötüye kullandıklarını ileri sürmüştür.

23 Danıştay 2. Dairesinin 05.05.1999 tarih 1998/3996 Esas 1999/1302 Karar sayılı ilamı

24 Danıştay 2. Dairesinin 25.03.2003 tarih 2003/224-598 Esas Karar sayılı ilamı

25 Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 2003/229 Hazırlık sayılı soruşturma dosyası.

İnceleme sonucu: yürütmeyi durdurma kararının; “idarenin somut bir sebep gösterilmediği gibi bu sebebin dayanağı olacak herhangi bir kanıt sunulmamış bulunmasına” dayandığı, “Valiliğin görevden alınma işlemi, sebep ve saik gösterilmediği için mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verildiğine ilişkin olup kazanılmış hakka ilişkin olmadığı”, ikinci kez görevden alınmasında ise; “disiplin soruşturmasındaki sebep ve gerekçeler gösterildiğinden” dolayı, 4483 Sayılı Kanununun 4/son maddesi uyarınca işleme konulmama kararı (takipsizlik kararı) veriliyor.

4483 Sayılı Kanunun 4. maddesinin, madde başlığı “olayın yetkili mercie iletilmesi, işleme konulmama ihbar ve şikayetler” olarak düzenlenmiştir. Olayımızda şikayete konu eylemin; soruşturmayı yapacak merci tarafından, soruşturmaya izin verecek makamdan önce öğrenilmesi durumu söz konusudur. Sanıklar bir ilin valisi ile vali yardımcısı olup, sıfatları itibarıyla, vali hakkında izin İçişleri Bakanınca, vali yardımcısı hakkında ise vali tarafından verilecektir.

Aslında eylemin hukuki durumu hakkında bir değerlendirme yapılmadan 4483 Sayılı Yasanın 4/2 maddesi hükmüne göre, şikayet dilekçesi, izin vermekle yetkili mercilere gönderilmesi gerekirken, “işleme konulmama kararı” ile dosya karara bağlanmıştır. Aynı yasanın 4/son maddesine göre, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının böyle bir karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Aynı maddenin 3. fıkrasında bu şekilde verilebilecek kararların sayılmak suretiyle düzenlendiğini görmekteyiz. Madde hükmüne göre; ihbar ve şikayetlerin, soyut ve genel nitelikte olması ve şikayet dilekçesinde kişi ve olayların gösterilmesi durumlarında, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı işleme konulmama kararı verebilecektir.

Ayrıca burada değinilmesi gereken bir husus da; vali yardımcısı hakkında soruşturma yapmakla yetkili merciin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı olmamasıdır. Aslında vali yardımcısı hakkındaki evrak, diğerinden tefrik edilerek soruşturmayı yapmakla yetkili makama gönderilmesi gerekmektedir.

4483 Sayılı Yasada “soruşturma yapmakla yetkili merciin, izinden önce, soruşturma yapmayacağına dair beyanda bulunma” düzenlenmemişse de; usul ekonomisi düşüncesi ve yasada açık bir engelleyici hüküm bulunmaması nedenleriyle, böyle bir kararın verilmesinde sakınca görmemekteyiz.

b-2. Yargıtay 4. Ceza Dairesi ve Ceza Genel Kurulu Kararında

Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2001/42 Esas 2002/31 Karar sayılı yargılama dosyasının incelenmesinde:

Dosyanın sanığı bir ilin Büyükşehir Belediye Başkanındır. Sanık hakkında Mülkiye Müfettişi tarafından düzenlenen raporda:

“O yer Büyükşehir Belediye Başkanlığında Yol Bakım Şube Müdürünün 15.4.1994 tarihinde Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğünde boş bulunan mühendis kadrosuna atandığını, İdare mahkemesinin 14.12.1994 sayılı kararına istinaden görevine iade edildiğini, 19.4.1995 tarihinde göreve başlatıldığını, bilahare Belediye Başkanlığınca 20.4.1995 gününde Fen işleri bünyesine tekrar bir atamaya tabi tutulduğunu, yine mahkemenin 28.6.1995 ve 11.10.1995 tarihli kararları ile görevine iade edilen ilgilinin, Belediye Başkanlığınca Gecekondu ve Sosyal Konutlar Şube Müdürlüğünde görevli iken, ilk görevine döndürüldüğü (09.1.1996), Başkanlıkça 11.3.1996 da Yapı işleri Müdürlüğüne atandığını, 1.4.1996 da ilk görevine iade edilip 15.5.1996 da göreve başladığını, başlamadan hakkında alınan bir kararla 5.6.1996 da koordinatör olarak atması yapıldığını, bu görevde de 10.6.1996 tarihinde başladığını, mahkemenin 29.3.1996 kararı ile atama işlemlerinden birinin iptal edilerek ilk görevine iade edildiğini, Başkanlığın 2.9.1999 günlü kararı ile ilk yerinde görevli bulunan şikayetçinin, Katı Atık İşletmeler şube müdürlüğünde mühendisliğine atandığını ve 7.9.1999 da burada göreve başladığını, mahkemenin 23.12.1999 günlü yürütmenin durdurulması karar ile işlem durdurulup, 29.3.2000 de iptal edildiğini, mahkemenin 27.6.2000 deki kararı ile de atamalardan bir işlemin durdurulmasına karar verildiğini, Başkanlığın 23.8.2000 tarihli oluru ile 28.8.2000 tarihinde ilk görevine başladığını, daha sonra 4.9.2000 de Fen işlerine koordinatör olarak atanıp 5.9.2000 de göreve başladığını, İdare Mahkemesinin 27.6.2000 günlü yürütmenin durdurulması kararını uygulayıp bir hafta sonra yeni bir işlem tesisi ile mahkemenin daha önce verilmiş kararlarını etkisiz hale getirildiğini “tespit etmiştir.

İçişleri Bakanınca, sadece “İzmir 3. İdare Mahkemesinin 27.6.2000 tarihli yürütmenin durdurulması

kararını uygulayıp bir hafta sonra yeni bir işlem tesisi ile mahkeme kararlarını hukuki yönden sonuçsuz bırakıldığı” gerekçesiyle verilen soruşturma iznine, sanık tarafından itiraz edilir, ve Danıştay 2. Dairesi 2001/686-1430 Esas Karar sayılı ilamı ile yine tek bir eylem dolayı verilen izne itirazı reddedilir. Kararda “27.6.2000 tarihli yürütmenin durdurulması kararı üzerine 23.8.2000 tarihinde göreve iade yapıldığından itiraz kabul edilmeliydi” şeklinde karşı oy bulunmaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı:

“... ilgili hakkındaki Başkanlığın, 2.9.1999 tarihli işleminin İdare Mahkemesinin 23.12.1999 günlü kararı ile yürütmenin durdurulmasına kararı verilmesi üzerine, 18.02.2000’de asıl görevine iade edildiği, ancak aynı gün başka bir işlem tesis ettiği, 2.9.1999’da bu işlemin de iptal edilmiş olduğu, 18.02.2000 günlü işlemin 27.06.2000 günlü kararı ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesi üzerine 23.08.2000’de asıl görevine iade edildiği, ancak 4.9.2000 günü başka bir işlem tesis edildiği,

Sanığın mahkeme kararlarını şeklen uygular görünüşü yargısal kararların hukuksal sonuçlarını etkisiz bırakmaya yönelik eylemlerinin, Türk Ceza Kanununun 228. ve 80. maddelerini içerdiği” gerekçeleri ile dava ikame etmiştir.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2001/42 Esas 2002/31 kararında:

“Sanığın iki ayrı idare mahkemesi kararını yerine getirmediği görülüyor ve iddianamede de bunlara yer veriliyor ise de, İçişleri Bakanlığının izin yazısından ve Danıştay 2. Dairesinin kararından 4.9.2000 tarihli ikinci eylemden dolayı izin verildiği gerekçesi ile tek eylemden mahkumiyet hükmü” kuruyor.

Gerekçesinde, Anayasanın 125/1, 138/son ve 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28/1 maddesinin ihlal edildiği vurgulanıyor. Hükümde, Türk Ceza Kanununun 228/1, 59 ile 647 Sayılı yasanın 4, 5 ve 6 maddelerinden toplam 456.300.000 TL ağır para cezasına yer verildiğini görmekteyiz.

Hüküm, sanık tarafında temyiz edilmiş ise de; Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 4.2.2003 tarih 2003/4MD-26-8 sayılı kararı ile onanmıştır.

b-3. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi Kararında

a. Dava, idari yargı kararının uygulanmaması nedeni ile kişisel kusura dayanan tazminata ilişkindir.²⁶ Karar “idareye tebliğ” ve “kişisel sorumluluğun kapsamı” açısından iyi bir örnek teşkil ettiğinden, incelemekte fayda görmekteyiz.

“2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 4001 sayılı Yasayla değişik 28/4. maddesi uyarınca, ‘mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, idare aleyhine dava açabileceği gibi, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de tazminat davası açabilir’. Kamu görevlisinin kastı ise ancak uygulama isteğinin kendilerine ulaştırılması ile belirginliği kavuşur. Davacı bu yoldaki isteğinin 20.07.1994 gün 4344 sayılı dilekçeyle gerçekleştirdiğini dava dilekçesinde bildirmiş olmasına rağmen, dosya arasında bu dilekçeye rastlanılmamıştır. Öyleyse, anılan dilekçe üzerinde durulup davalıların kasıtlarının açığa kavuşturulmasından sonra bir karar verilmesi gerekir.

Yerel mahkemece belirtilen yolda inceleme yapılmaksızın kişisel kusura değil, ‘idarenin sorumluluğu bakımından kabul edilmiş bulunan’ 4001 Sayılı Yasayla değişik 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28/4. maddesinin ilk bendinde belirtilen ‘idareye tebliğ’ temel alınarak davalıların kişisel sorumluluğuna karar verilmesi bozma nedenidir” görüşüyle kararı bozmuştur.

b. Dava yargı kararına uyulmaması nedeniyle manevi tazminat istemine ilişkindir.²⁷ Dava sonucunda tazminat talebi, “davacının daire başkanı olması nedeniyle göreve atanması teklif ve prosedürün takdir yetkisinin tamamen Milli Eğitim Bakanına ait olduğundan, davalıların mahkeme kararının uygulanması konusunda sıfatları bulunmadığından husumet nedeniyle” reddedilmiştir. Davacının temyize getirdiği ilgili kararın incelenmesi sonucunda, Yargıtay ilgili dairesince:

“Davacı Milli Eğitim Bakanlığı Erkek Teknik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğünde Daire Başkanı olarak

26 Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 21.03.1995 tarih 1995/1600-2397 Esas-Karar sayılı ilamı.

27 Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 29.09.1998 tarih 1998/3393-7243 Esas-Karar sayılı ilamı.

görev yaparken 13.02.1997 tarihli atama ile il içinde 6. Akşam Sanat Okulu öğretmenliğine atanmıştır. Bu atamaya karşı Ankara 10. İdare Mahkemesinde dava açan davacının yürütmeyi durdurma istemi üzerine 16.04.1997 günün yürütmeyi durdurma kararı verilmiş, idarenin bu karara itirazı ise 28.05.1997 günü reddedilmiştir. Davacının kararın uygulanmasını istemesi üzerine, Personel Genel Müdür yardımcısı davalı H atamayı olura arz etmiş ve Milli Eğitim Bakanı adına davalı İ'nin imzası ile olur verilerek davalı 17.06.1997 tarihinde Daire Başkanlığına atanmıştır. Ne var ki, aynı gün yani 17.06.1997 günü hazırlanan atama kararı davalı H tarafından olura arz edilmiş ve bakan adına davalı H'nin oluru ile davacı Daire Başkanlığından alınarak yine 6. Akşam Sanat Okulu öğretmenliğine atanmıştır. Bu ikinci atama kararına karşı davacının Ankara 9. İdare Mahkemesine açtığı dava üzerine 26.06.1997 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı verilmiş ve davacı 26.08.1997 tarihinde davalılar dışındaki üçüncü kişilerin imzası ile yeniden Daire Başkanlığı görevine başlamıştır.

Davacı ile ilgili tayin aşamaları ve yürütmeyi durdurma kararı incelendiğinde, davalıların yargı kararının uygulanmasına karşı eylemli olarak direndikleri görülmektedir. Bir kez yürütmeyi durdurma uyguladıkları sonra davacının aynı gün yeniden görevinden alınmış olması hukuka aykırılık oluşturur ve yargı kararının uygulanmadığı sonucunu doğurur. Direnmenin bakan adına yapılmış olması, davalıların da haksız eyleme katılmış olmaları nedeniyle sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Açıklanan yönler gözeltilemeksizin davalılar hakkındaki davanın, husumet nedeniyle reddedilmiş olması bozmayı gerektirir.” gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

Kararda bir üye karşı oy kullanarak:

“...Dairemizin mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ve eylemli uymama gerçek uyma sayılamayacağı şeklindeki değerlendirilmesine aynen katılıyorum. Olayda ‘davalıların da sorumluluğunun bulunduğu’ dair bozma görüşüne katılmıyorum. Bir bakanlığın sevk ve idaresi, yetki ve sorumluluğu bakana aittir. Bakan dan sonra gelen personel bakan adına işlem yaparlar, onun yasaya uygun olan emirlerini yerine getirirler. Hazırlık çalışması niteliğindeki bun işlemlerin yapılmasından ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesinden

bakanın onayı ile sonuçlanmadığı sürece bir yere varmak mümkün değildir. Somut olayda olduğu gibi, bakanın yetki devri suretiyle bile olsa işlem yapanların, bakan adına yaptıklarından sorumluluk gene bakanındır. Yukarıdaki nedenlerle davalılar aleyhine dava açılması mümkün bulunmadığından mahkemenin ret kararını doğru buluyor ve dairemizin bozma kararına katılamıyorum.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

c. Dava konusu olayda, davacı idari yargı kararının uygulanmaması nedeniyle, manevi tazminat talebi söz konusudur.²⁸ İlgili daire kararında:

“Mahkemece, davanın gerçek kişi olan davalılar aleyhine değil, mensubu oldukları belediye başkanlığı aleyhine açılması gerektiğinden söz edilerek istemin reddine karar verilmiştir. Davacının temyizi üzerine karar, dairece onanmıştır.

Davacının karar düzeltme istemi üzerine dosya yeniden incelendi.

Dosyadaki kanıtlara göre davacının, arsası üzerine ev yapmak ve bu amaçla da imar izni almak için belediyeye yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine bu karara karşı idari yargı yerinde açtığı dava sonunda, 13.03.1997 gün 1996/607 Esas sayısı ile yürütmenin durdurulmasına, 07.05.1997 günlü kararla da işlemin iptaline karar verildiği, ne var ki bu kararın uygulanması istemine de uyulmadığı, bu defa da, geçici inşaat izni verildiği, buna karşı idari yargıda dava açtığı, dava üzerine 08.01.1998 gün ve 1997/462 Esas sayılı kararla yürütmenin durdurulmasına, 31.03.1998 günlü kararla da işlemin iptaline karar verildiği, ne var ki bu kararın da uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Davacının, alınan bu kararların uygulanması için 09.03.1998 tarihinde yaptığı başvurunun, eldeki davanın açıldığı güne kadar uygulanmaması üzerine, eldeki bu davanın açıldığı ve manevi tazminat istendiği görülmüştür.

Anayasanın 138. maddesinde, yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu belirtildikten başka, kararların değiştirilemeyeceği ve uygulamasının da geciktirilemeyeceği yer almış bulunmaktadır. Yine bu bağlamda, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28.

28 Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 09.06.1999 tarih 1999/3555-5498 Esas-Karar sayılı ilamı.

maddesinde de, mahkeme kararlarını otuz gün içinde uygulamayan kamu görevlileri hakkında tazminat davası açılacağı ifade edilmiştir. Açıklanan bu yasal düzenlemeye paralel olarak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 24.04.1979 gün ve 7/2 sayılı kararında da, yargı kararını yerine getirmeyen kamu görevlisinin hukuki sorumluluğu bulunduğuna işaret edilmiştir. Bir kararın uygulanmaması durumunda, uygulamayan kamu görevlisinin kin, garez, kasıt gibi kusurlarının varlığının aranması gerekmez. Diğer bir anlatımla zarar gören, davalının kasten uygulamadığını kanıtlamakla yükümlü olmadığı gibi, davalı da kastının bulunmadığını kanıtlamakla sorumluluktan kurtulamaz.

Somut olayda, davacı tarafından alınan idari yargı kararının uygulanmadığı tartışmasızdır. Tartışmalı olan yön, davanın kamu kurumu olan belediye aleyhine mi, yoksa kararı uygulamayan kamu görevlileri aleyhine mi yöneltileceği noktasında toplanmaktadır. Yukarıya alınan Anayasal ve yasal düzenlemeler, davanın idare aleyhine açılacağı gibi, kamu görevlisi aleyhine de açılacağına öngörmektedir. Davacı isterse, idari yargı yerinde kurum aleyhine de dava açabilir.

Şu durumda mahkemece yapılacak iş, davaya konu edilen kararları uygulamak suretiyle istemi reddeden kararlarda ve bu karları vermede yetkili ve görevli olan kimselerin belirlenmesi için, o kararlar getirilmeli, incelenmeli, hasım olabilecek olanlar davalıda gösterilmişlerse haklarında hüküm kurulmalıdır. Açıklanan bu yön gözetilmeden yazılı biçimde karar verilmesi doğru değildir. Kararın bu gerekçelerle bozulması gerekirken, onanmış olduğundan, karar düzeltme istemi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 440-442 maddeleri uyarınca kabul edilmeli, onama kararı kaldırılmalı ve karar belirtilen nedenlerle bozulmalıdır.” gerekçeleri ile hükmün bozulmasına karar vermiştir.

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları²⁹

a. Kaya / Türkiye Davası (19.2.1998; 158/1996/777/978)

Başvuran *Mehmet Kaya*, kardeşi *Abdülmenaf Kaya'nın*, tarlasına giderken bölgede operasyon yapmakta olan hükümet kuvvetlerine rastladığını; ya-

29 Özcan Özbey, 2008, s. 165 vd.

nındaki arkadaşının askerler tarafından yakalandığını; kendisinin de yakalanacağı korkusuyla kaçıma başladığını; saklandığı kayalıklar arasından bulunarak askerler tarafından öldürüldüğünü ileri sürerek, sözleşmenin 2, 6 ve 13. maddeleri hükmünün çiğnenmediğini iddia etmiştir.

Hükümet ise adı geçenin, güvenlik güçleriyle girişilen çatışmada öldüğünü ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre, 2. madde çerçevesinde yaşama hakkının korunması, ölüme neden olan kuvvet kullanılmasını haklı olup olmadığının tespiti bakımından, kuvvet kullanan görevlinin etkin bir soruşturma yoluyla hesap vermeye davet edilmesini gerektirir. Olayla ilgili olarak yürütülen soruşturmada, Cumhuriyet Savcısının olaya dahil olan askerlerin ifadesine başvurmadan ve olay yerinde yoğun bir çatışmanın yaşandığını kanıtlayan boş kovanları incelemeyen, mağdurun güvenlik güçleri ile çıkan çatışmada ölen bir terörist olduğu kanısına vardığına dikkat çeken mahkeme, Savcının askerler tarafından verilen bilgileri kabul etme yönündeki istekliliğinin, cesedin parmaklarında barut izi bulunup bulunmadığının neden araştırılmadığını açıkladığını vurgulamıştır.

Cesedin, vücuttaki kurşunlar da dahil olmak üzere daha kapsamlı bir inceleme yapılmasını engelleyecek şekilde köylülere teslim edilmesinin, soruşturma açısından ciddi bir eksiklik olarak değerlendirildiği kararda, olay yerinden sadece silah ve cephanenin delil olarak alındığını ve Savcının, balistik incelemeyi beklemeden görevsizlik kararı verdiğine dikkat çekerek nihayetinde yetkili makamların başvurusunun kardeşinin ölümünü aydınlatılmak için etkili bir araştırma yürütemedikleri sonucuna varmıştır. Mahkeme bundan dolayı sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edildiğini kabul etmiştir.

b. Maşallah Öneriyıldız/Türkiye (18.06.2002, 48939/99):

28 Nisan 1993 tarihinde İstanbul-Ümraniye'deki bir çöplükte metan gazı birikmesi sonucu meydana gelen ölüm olayından dolayı Türkiye'nin mahkumiyeti ile ilgilidir. AİHM 1. Daire, 18.06.2002 tarihli kararıyla, Ümraniye çöplüğündeki metan gazı patlaması sonucu çöplük yakınında olup yıkılan on bir evden birinde oturan başvuranın on iki kişilik ailesinden dokuzunu kaybetmesi nedeniyle md.2'nin (2'ye karşı 5 oyla) ve

1 nolu Protokol md.1'in ihlaline (3'e karşı dört oyla) dayalı olarak mahkumiyet ve başvuran için 154.000. Euro maddi tazminat ve 10.000. Euro (bu miktardan 2.286, 50 Euro düşülecektir) dava masrafı ödemesi kararı vermiştir. 1970'lerden beri çöp deposu olarak kullanılan İstanbul/Ümraniye'deki çöp deposunun etrafına kaçak olarak inşa edilen gecekonduardan Hekimbaşı semti oluşmuştur. 07.05.1991'de Ümraniye Belediyesinin istemi üzerine Üsküdar Asliye Hukuk Mahkemesince çöp deposunun tehlikesi üzerine bir tespit yapılmış, fakat Ümraniye çöplüğünü kullanan 4 Belediye tarafından olayın meydana geldiği 28.04.1993 tarihine kadar hiçbir önlem alınmamış, başvuranın burada oturması yasaklanmamıştır.

Bunun sonucu olarak Ümraniye çöplüğündeki metan gazı patlamasında çöplük yakınındaki yıkılan 11 evden birinde bulunan başvuranın, 12 kişilik ailesinde 9'u ölmüş evi de yıkılmıştır. Bu olay sebebiyle açılan idari ve adli soruşturmalarla davalarda, Ümraniye ve İstanbul Belediye Başkanları görevi ihmalden dolayı 160.000. lira para cezasını çarptırılmıştır. İstanbul İdare Mahkemesi de bu Belediyeleri 30.11.1995 tarihinde başvurana ve çocuklarına 100.000.000.TL manevi ve harap olan ev eşyaları için 10.000.000.TL maddi tazminata mahkum etmiştir.

Mahkeme, İstanbul'un kenar mahallelerinden birinde patlayan çöplükte yaşayan başvuru sahibinin evinin yıkılmasında mülkiyet haklarının da söz konusu olduğunu belirtmiştir. Söz konusu kişinin, yaşadığı evin üzerinde bulunduğu araziye sahip olmamasına ve ev, planlama kontrolleri ihlal edilerek inşa edilmiş olmasına rağmen Mahkeme, ilgili şahsın söz konusu yapının fiili sahibi olduğuna karar vermiştir. Ayrıca başvuru sahibinin, arazinin tapusunun devredilmesi için geçerli bir talebi olmamasına rağmen, maddi çıkarı söz konusudur. Mahkeme; yetkililerin, başvuru sahibinin mallarının korunmasına yönelik pozitif bir yükümlülüğü olduğunu ve bu yüzden de patlama riskini ortadan kaldırmak için gerekli tüm önlemleri almış olmaları gerektiğini öne sürmüştür.

Mahkeme, idarenin önlem almaması ve verilen para cezasının komikliği nedeniyle 2. maddenin (2'ye karşı 5 oyla) ve konuta verilen zarar nedeniyle 1 nolu Protokol md. 1'in (3'e karşı 4 oyla) ihlaline karar vermiş.

Yasaya aykırı olarak tehlikeli bölgeye gecekondu ya-

pan başvuranın kendi kusurlu davranışına rağmen Türkiye'yi yüklü bir tazminata (154.000 Euro maddi tazminata ve 10.000 Euro (bu miktardan 2.286,50 Euro düşülecektir) dava masrafları ödenmesine) mahkum etmiştir.

c. Ergi/Türkiye Davası (28.07.1998, 23818/94):

Dava konusu çatışma arasında kalan sivil kişinin ölümüyle ilgiliydi. Mahkeme, söz konusu çatışma sırasında arada kalıp ölen kişiyle ilgili yeterli soruşturmanın yapılmadığını operasyonun planlanması ve kusurlardan doğan orantısız güç kullanma nedeniyle yaşama hakkının ihlal edildiğini (md. 2); etkili ve yeterli soruşturma bulunmaması nedeniyle yaşama hakkının ihlal edildiğini; Etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkının ihlal edildiğine (md. 13) karar vermiştir. Ayrıca başvurunun geçersizliği itirazının reddine (md. 34); iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazının reddine (md. 35); aile yaşamına saygı hakkı bakımından incelemenin gerekli olmadığına (md. 8); ayrımcılık yasağının ihlal edilmediğine (md. 14) dair karar vermiştir. Mahkeme bireysel başvuruyu engellememe taahhüdünün ihlaline (md.34) de karar vererek başvuru lehine 6.000 Sterlin manevi tazminat, ücretler ve masraflar için 12.000 Sterlin'den adli yardım olarak alınan 9,995 FF düşülerek ödenmesi yönünde hüküm kurmuştur.

d. Ağdaş/ Türkiye Kararı (Başvuru No: 34592/97, 27 Temmuz 2004):

Başvuran, erkek kardeşi İrfan Ağdaş'ın haksız olarak polis memurlarınca öldürüldüğünü ve etkili bir soruşturma yapılmadığını ifade etmiştir.

Söz konusu ölüm hakkında, devletin sorumluluğu ile ilgili olarak başvuran, Mahkemenin dava dosyasındaki kanıtları doğru değerlendirmediğini iddia etmiştir. Mahkemenin kabul ettiği şekilde silahlı bir çatışma olmadığını, yapılan otopsi sonucunda irfan'ın ateş etmediğinin ortaya çıktığını; ellerinde nitrat izi bulunmadığını ileri sürmüştür.

Devlet'in, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında usul çerçevesindeki sorumluluğu ile ilgili olarak başvuran, hazırlık soruşturmasının dosyanın gereksiz bir şekilde savcılıktan savcılığa dolaşması nedeniyle uzadığını ileri sürmüştür. Ayrıca mahkeme huzurundaki işlemler, yaşanan gecikmeler, sanıkların veya polis

tanıklarının duruşmaya çağrılmaması gibi nedenlerle kusurlu hale gelmiştir. Başvuranın ısrarlarına rağmen mahkeme olay yeri incelemesi yapmamıştır. Polis memurları olarak kanıtları gizleyebilecek güçte olmalarına rağmen, mahkeme sanıkların tutuklanmasını reddetmiştir. Başvuranın görüşüne göre bu, yetkililerin, polislerin fiillerini gizleme çabasıdır. Bu olay ve diğer olaylar hakkında yapılan yetersiz soruşturmalar, devletin resmi olarak toleranslı davrandığını göstermektedir.

Hükümet, başvuranın, Sözleşmenin 2. maddesine dayanarak, kardeşinin haksız kuvvet kullanılması sonucunda öldürüldüğü iddiasını reddetmiştir. Kardeşi tarafından kendilerine ateş edilme tehlikesinin varlığıyla hareket etmişlerdir.

Hükümet ulusal hukukun, 2. maddenin gereklerini karşılamadığı iddiasını reddetmiştir. Hükümet, bu hükmün prosedürle ilgili bölümü uyarınca hazırlık soruşturması yapıldığını ve cezai işlemlerin yürütüldüğünü belirtmiştir. Tanık ifadeleri alınmış, otopsi yapılmış, telsiz konuşmaları deşifre edilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

1. Başvuranın Kardeşinin Öldürülmesi Hakkında

Mahkeme üstlendiği ikincil rolü konusunda hassastır ve ilk derece mahkemesi rolünü üstlenirken dikkatli olmalıdır. (McKerr v. The United Kingdom (dec), no. 28883/95, 4 April 2000). Mahkemenin görevi kendi değerlendirmesini diğer mahkemenin yerine koymak değildir, kanıtları değerlendirmek ulusal mahkemelerin görevidir. Ulusal mahkemelerin bulguları Mahkemeyi bağlamamasına rağmen, söz konusu bulgulardan ayrılmak için ikna edici unsurların bulunması gerekmektedir. (Klaas v. Germany, judgment of 22 September 1993, Series A no. 269, p. 18, para. 29-30) Sözleşmenin 2. ve 3. maddeleri bağlamında şikayette bulunulduysa, Mahkeme detaylı bir inceleme yapmalıdır. (Ribitsch v. Austria, judgment of 4 December 1995, Series A no. 336, para. 32; Avşar v. Turkey, no. 25657/94, para. 283).

Mahkeme başvuranın kardeşinin ölümü ile ilgili birbirinden çok farklı iddialarla karşı karşıyadır. Hükümet, kimlik kontrolü ve aramadan kaçan başvuranın kardeşi ile polis memurları arasındaki silahlı çatışmada öldüğünü ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvuranın kardeşinin ölümü ile ilgili olayların kesinlik kazanmadığını belirtmiştir. Öncelikle olay yeri incelemesinin yapılmamış olması değerlendirme yapılmasını engellemiştir. Ateş açılan alan sadece olayı telsizden öğrenen bir polis ekibi tarafından incelenmiştir. Polis memurları boş kovanları, gazete parçalarını ve İrfan'a ait olduğu iddia edilen bir silahı toplamışlardır. Ancak parmak izi olmadığı için silahın İrfan'a ait olduğu kesin değildir.

Ayrıca, Mahkeme başvuranın hikayesinin görgü tanıkları veya diğer kanıtlarla desteklenmediğini belirtmiştir. Telsiz diyalogları çelişkilidir, buna göre emniyet müdürlüğü olayı "502 no'lu karışık durum" olarak nitelendirmiştir. Ağır ceza mahkemesi huzuruna çıkan tek sivil tanığın anlattıkları ise çelişmektedir.

Mahkeme'nin böyle bir evveliyat sebebiyle vurulma olayı hakkında ciddi şüpheleri vardır. Bunda, otopsinin yapılması ve soruşturmanın yürütülme tarzlarının etkisi büyüktür.

Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2 Nisan 2001 tarihli kararı dahil olmak üzere, Mahkeme önündeki kanıtlara dayanarak Sözleşmenin 2. maddesi bağlamında, kuvvet kullanılması sonucunda Ölümün gerçekleştiğine karar vermek için kanıtların yeterli olmadığı görüşündedir.

Bu nedenle Sözleşmenin 2. maddesinin ihlali söz konusu değildir.

2. Soruşturmanın Yetersizliğine İlişkin İddia:

Sözleşmenin 2. maddesi uyarınca devletin yaşama hakkını koruma sorumluluğu, "kendi yetki alanları içindeki herkese Sözleşmede açıklanan hak ve özgürlükleri tanır" şeklindeki 1. madde ile birlikte, doğrudan olmasa bile, bireyler kuvvet kullanılması sonucunda hayatlarını kaybettiğinde etkili ve yeterli bir soruşturma yapılmasını gerekli kılar. (*Mc Callum v. United Kingdom, judgment of 30 August 1990;* *Kaya v. Turkey, judgment of 19 February 1998*). Bu soruşturmanın amacı ulusal kanunların uygulanmasını sağlamak ve devlet görevlilerinin karıştığı iddia edilen durumlarda kendi sorumluluklarında gerçekleşen ölümler için güvenilirliklerini sağlamaktır. Ne tür bir soruşturma ile bu amaçlara ulaşılabileceği şartlara göre değişir. Ancak ne tür bir soruşturma yapılırsa yapılsın yetkili-

ler konu ile ilgili bilgi kendilerine sunulur sunulmaz harekete geçmelidirler. Bir akrabanın resmi bir şikayette bulunması beklenmemelidir, (*ilhan v. Turkey, no. 22277/93*).

Devlet görevlilerinin karıştığı ölüm olayları hakkındaki soruşturmanın etkili olabilmesi için soruşturmayı yürüten kimselerin olaylara karışan kimselerden bağımsız olmaları gerekmektedir. (*Güleç v. Turkey, judgment of 27 July 1998; Öğür v. Turkey, no. 21594/93*). Bu sadece hiyerarşik ve kurumsal bağımsızlığı değil, aynı zamanda uygulamada da bağımsızlığı gerektirir.

Yapılan soruşturma aynı zamanda uygulanan kuvvetin söz konusu dava şartlarında haklı olup olmadığını da ortaya koymalıdır. (*Kaya, p.324, para. 87*). Yetkililer, olayla ilgili kanıtları toplamak için görgü tanıklarının ifadeleri, adli tıp raporları, ölüm sebebi ve klinik bulguların objektif analizini ve yaralanmalarla ilgili ve ölüm nedeni hakkında tam ve doğru bilgileri içeren bir otopsi raporu gibi unsurların hazırlanmasına dikkat etmelidir, (*otopsilerle ilgili olarak Salman v. Turkey, no. 21986/93, para. 106; tanıklarla ilgili olarak Tanrıku v. Turkey, no. 23763/94, para. 109; adli tıp raporlarıyla ilgili olarak Gül v. Turkey, no. 22676/93, para. 89*). Ölüm sebebinin veya sorumluların kimliğinin ortaya çıkmasını engelleyecek bir hata ilgili soruşturmaya zarar verir.

Bu bağlamda hızlı davranmak büyük önem taşımaktadır. (*Yaşa, para. 102-104; Çakıcı no. 23657/94, para. 80-87, 106; Mahmut Kaya v. Turkey no. 22635/93, para 106-107*). Soruşturmanın ilerlemesini engelleyen birçok faktör bulunduğu kabul edilmelidir. Ancak yetkililerce atılacak hızlı adımlar kamuoyunun hukukun üstünlüğüne olan güvenini sağlamak açısından önem taşımaktadır.

Mahkeme olay hakkındaki soruşturmanın incelemeye yetkili üst sıfatıyla Eyüp Savcısı tarafından yürütüldüğünü belirtmiştir. Olayın ciddiyetine ve olayı aydınlatacak kanıtların toplanması gerekliliğine rağmen, birçok eksik vardır. Balistik test yapılmasına rağmen, parmak izi incelemesi yapılmamıştır. Bu unsurlar, soruşturmanın bu kısmının güvenilirliği ve derinliği konusunda kusurlar olduğunu ortaya koymuştur.

Soruşturmadaki eksiklikler bir mahkemenin ölümün sorumluluğunun kime ait olduğunu belirlemesini engelleyebilir. Ancak bu davada şüpheliler yargılanmış ve meşru müdafaa haklarını kullandıkları sonucuna varıldığı için beraat etmişlerdir. Bu nedenle hazırlık soruşturmasının faillerin belirlenip yargılanmasına yol açmadığı ileri sürülemez.

Polisin üstlerinin, polis memurları hakkında disiplin cezası vermeme veya dava açmama yönündeki tavsiyesine rağmen bir hazırlık soruşturması yapılmış ve cezai işlem başlatılmıştır.

Mahkeme, dava sürecindeki yavaşlığa ve işlemlerin gönülsüzce yapılmasına dikkat çekmiştir. Mahkeme bu konu ile ilgili olarak aşağıdakileri sunmuştur:

i) Eyüp Savcısı 3 Nisan 1997 tarihinde üç polis memurunu suçlayan bir iddianame sunduğunda cezai süreç başlamış, Yargıtay'ın beraat kararını onadığı 1 Temmuz 2002 tarihinde sona ermiştir. Dolayısıyla cezai işlemler beş yıldan uzun sürmüştür. Ayrıca dava dosyasının yetki sorunu nedeniyle mahkemeler arasında dolaşmasına bağlı olarak toplam süre altı yılı aşmıştır.

ii) Sanık polis memurları, davanın başında, 14 Mayıs 1997 tarihinde ilk defa ifade vermek üzere çağırılmışlardır. Sanıklardan biri, dört ay sonra 16 Eylül 1997 tarihinde mahkemeye çıkmıştır. Diğer İki sanık bir yıl sonra 17 Mart 1998 tarihinde Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi'nde ifade vermiştir.

iii) 17 Mart 1998 tarihinde, mahkeme, boş kovanları toplayan polis memurlarını ifade vermek üzere mahkemeye davet etmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra 16 Şubat 1999 tarihinde polis memurlarından sadece biri ifade vermiştir.

iv) Mahkeme, 19 Nisan 1999 tarihinde, başvuranın talebi üzerine emniyet müdürlüğünde tutulan boş kovanları görmek istemiştir. Ancak on beş ay sonra bu talep yerine getirilmiştir. Ayrıca yapılan balistik inceleme sonucunda bu kovanların ilk incelemedeki kovanlarla aynı olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak mahkeme bu sonuca önem vermemiştir.

v) Mahkeme nihai kararında İrfan'ın ellerinde nitrat izi olmadığını belirten otopsi raporunu da gözardı etmiştir.

Bu dava ile ilgili olarak cezai işlemlerin uzunluğu ve hazırlık soruşturmasındaki ciddi eksikliklerin Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yürütülen dava ile giderilmediği sonucuna varmıştır.

Mahkeme ulusal makamların İrfan Ağdaş'ın ölümü hakkında yeterli soruşturma yapmadığına karar vermiştir. Bu nedenle hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğini öne süren ilk itirazlarını reddetmiş ve bu bağlamda 2. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiği iddiası:

Başvuran mahkemeye etkili bir şekilde ulaşmadığı için Sözleşmenin 6/1. maddesinin ihlal edildiğini öne sürmüştür. Etkili bir soruşturma yapılmamıştır. Ayrıca ulusal mahkeme polis memurlarının beraat etmesinde karardır.

Hükümet, olay hakkında yapılan soruşturmanın ve polis memurlarının yargılanmasının başvuranın iddialarına karşılık etkili bir iç hukuk yolunu oluşturduğunu öne sürmüştür.

Mahkeme Sözleşmenin 6/1 maddesi bağlamındaki şikayetinin, soruşturma makamlarının başvuranın kardeşinin ölümü karşısında takındığı tavır ve bu tavrın iç hukuk yolları üzerindeki yansımaları hakkındaki şikayeti ile bağlı olduğunu gözlemlemiştir. Bu nedenle 2. madde ihlalleri ile ilgili olarak 6. madde bağlamındaki şikayetin etkili iç hukuk yolları sağlanması hükmünü içeren 13. madde ile birlikte incelenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesinin Sözleşme'de yer alan hakların ve özgürlüklerin yerel düzeyde korunması mekanizmalarının iç hukukta düzenlenmesini güvence altına aldığını hatırlatmıştır. Dolayısıyla, 13. madde, Sözleşme'nin ihlaline ilişkin bir şikayetin ulusal düzeyde dile getirilmesini ve ulusal makamlarca çözümlenmesini gerektirir. Ancak bu çözümün hangi yolla yapılacağına karar verme yetkisi Sözleşme'ye taraf devletlere aittir. 13. madde altındaki sorumluluğun boyutu başvuranın şikayetinin türüne göre değişir. Buna karşın 13. maddede sözü edilen yol hem hukuksal açıdan hem de uygulama açısından etkili olmalıdır; yani kararın uygulanması sırasında yetkili makamların eylemleri veya ihmalleri sonucunda uygulama adaletsizliğe yol

açmamalıdır (*Aksoy, para. 95; Aydın, para. 103; Menteş vd., judgment of 28 November 1997, para. 89; Kaya para. 106*).

13. maddede sözü edilen hak arama yolları, tazminatın yanı sıra sorumluların kimliklerinin tespit edilmesini ve cezalandırılmalarını sağlayacak etkili bir soruşturmanın yapılmasını ve şikayetçinin soruşturma sürecine aktif katılımının sağlanmasını da içermektedir. (*Kaya, para.107*).

Mahkeme, bulunan kanıtlara dayanarak başvuranın kardeşinin devlet görevlilerince haksız bir şekilde öldürüldüğünün kesinleşmediği görüşündedir. Ancak daha önceki davalarda da karar verdiği şekilde 2. madde bağlamındaki şikayetin 13. maddenin amaçları doğrultusunda "tartışılabilir" olmasını engellemez. (*Böyle and Rice v. The United Kingdom, judgment of 21 April 1998, Series A no. 131, p. 23, para. 52; Kaya, para. 107; Yaşa, para. 113*).

Yetkililerin başvuranın kardeşinin ölümü hakkında etkili bir soruşturma yapma sorumluluğu vardır. Olayda, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı 13. maddeye uygun cezai bir soruşturma yapıldığı düşünülemez. Mahkeme bu nedenle başvuranın etkili bir iç hukuk yolundan faydalanamadığını ve tazminat talebi dahil başvuruda bulunabileceği başka iç hukuk yollarının olmadığını düşünmektedir.

Sonuç olarak, Sözleşmenin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

Mahkeme bu nedenlerden dolayı;

1. Hükümet'in ilk itirazlarının oybirliğiyle reddedilmesine;
2. Başvuranın kardeşinin ölümü ile ilgili olarak l'e karşı 6 oyla 2. maddenin esasının ihlal edilmediğine;
3. Ulusal makamlarca yürütülen soruşturmalarla ilgili olarak oybirliğiyle 2. maddenin ihlal edilmediğine;
4. Oybirliğiyle, başvuranın Sözleşmenin 6/1 maddesi bağlamındaki şikayetleri incelemenin gerekli olmadığına;
5. Oybirliğiyle 13. maddenin ihlal edildiğine;
6. Oybirliğiyle,

a) Sorumlu devletin Sözleşmenin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinlik kazandığı tarihten itibaren üç ay içinde başvurana manevi tazminat için 15,000 Euro ödemesine, söz konusu meblağa yansıtılabilecek vergilerle birlikte ödeme günündeki kur üzerinden sorumlu devletin para birimine çevrilerek ödemesine;

b) Söz konusu üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için yukarıdaki meblağlara Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygulanmasına, şeklinde karar vermiştir.

SONUÇ

Yönetimin, hukuk çerçevesinde, çağın getirdiği hak ve hürriyetler anlayışındaki değişime ayak uydurması gerekmektedir. Aksi davranış polis devleti anlayışını doğurur. Dolayısıyla idare sürekli kendisini yenilemelidir. Aslında değişim, doğanın temelinde vardır. Gezegenler, canlılar, iklimler değişmekte, mikroorganizmalar bile mutasyona uğramaktadır. Yaşamı devam ettirebilmenin temel koşulu değişebilmektir. Değişmek, çevresel koşullara ayak uydurabilmek için doğayla, rakiplerle mücadele ederek yaşamı devam ettirmek, büyümek ve gelişmek tüm canlıların ve sistemlerin temel amacıdır. Yeni bir antibiyotikle mücadele eden bir mikroptan, ormanda yaşayan vahşi bir hayvana veya büyük bir şehrin acımasız ortamında kendisinin ve ailesinin aç kalmaması için çabalayan, değişen insana ve globalleşen dünyada acımasız rekabet koşullarına rağmen ayakta kalmaya, büyümeye çalışan şirketlere hatta değişen dünya koşullarında yeni yerini almaya çalışan ülkelere kadar, bütün sistemler devamlı değişim halindedir.

Tüm sistemler; biyolojik, organik, ekonomik ya da politik, hepsi değişmek gerektiğinin bilincindedir. Bazıları içgüdüsel olarak değişir. Bu içgüdüsel değişiklikler belki de genlerin formülüne yazılmıştır. Ancak insanların, kurumların ve ülkelerin değişmesi sistematik yaklaşımla başarılı olabilir.

Bazen çok radikal değişiklikler de yapmamız gerekebilir. Bu gibi durumlarda tutucu davranmamalı ve tutucu kesimlerin etkisinde kalmamalıyız. Vizyonun sizi yönlendireceği, kritik başarı faktörlerine göre belirlenen temel süreçlerde radikal değişiklikler yapmak gerekebilir. Bazıları buna karşı çıkabilir. "Bu iş

otuz yıldır böyle yapılıyor, herkes ezbere biliyor ve şimdiye kadar başarılı oldu, niçin şimdi bunu değiştiriyoruz?” gibi tipik tutucu görüşleri ikna etmenin yollarını bulmak gerekir. İkna olmak istemeyen ve değişikliklere ayak uyduramayanlar zaten doğa kurallarında olduğu gibi devre dışı kalacaklardır.

İnsanlar doğuştan tutucu doğarlar. Canlılar, yaşamlarını devam ettirme içgüdüsünün bir parçası olarak koşulların değişmesini pek istemezler. Değişiklik, ne getireceği pek belli olmayan bir maceradır onlar için. Paradigmalarının bir gereği olarak her tür değişikliği önce reddederler, sonra direnirler, bir sonraki basamakta direnmenin bir işe yaramadığını görüp boş verirler. En son basamakta ise, değişen durumun kendileri için iyi bir şey olduğuna ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde devam ettirebileceklerine inanırlarsa, değişirler ve değişime katılırlar.

Aslında kamu görevlilerinin tutuculuğu da bu bençiliklerinden kaynaklanmaktadır. Koltuk güçlerini paylaşmak istemedikleri gibi, icraat ve tasarruflarında da şeffaf ve hukuki olmazlar. Otoritelerini kabullendirmek isterlerken, çoğu zaman kendi duygu, düşünce, menfaat ve hırslarına göre eylemlerde bulunurlar ve başkalarına hayat hakkı tanımazlar. Bu da beraberinde hukuksuzluğu getirir.

Halbuki başarıyı yakalamak ve adaleti tesis etmek için, idare ve örgütlerin, sürekli değişen çevresel şartlara ayak uydurması, en iyisine ulaşması zorunludur. Değişimi benimsemeyen veya sürekli bir olgu olarak kabul etmeyen örgütler yok olmaya mahkumdurlar.

Yönetim ve çalışma yaşamında gerek kişisel ve gerekse örgütsel nedenlerden ötürü değişime, paylaşma, şeffaflığa karşı dirençler oluşur. Bunun temel nedeni korkularımızdır. İnsanlar sahip olduklarını kaybetme korkusunu yaşarlar.

İşte, idarenin yargı kararlarına uymamasının temel sebepleri de izah edilen açıklamalardır. Bütün bunların sonucunda insanlar, idari yargı kararlarının uygulanmasından dolayı, mevcut yasal düzenlemeler içinde birçok sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

İdari yargı kararlarını uygulamayan kamu görevlilerinin belirlenmemesinden, idareye karşı açılan davaların caydırıcı bir nitelik taşımamasından, kararlarının uygulanmasından dolayı açılan manevi

tazminat davalarındaki bedellerin düşüklüğünden, yargı kararlarını uygulamayan idari görevliler hakkında idarece re'sen suç duyurusunda bulunulmamasından, az da olsa idari yargı mercilerince, idareyi koruyucu mantık güdülmesine kadar bir çok sıkıntılar yaşanmaktadır.

Gerek yeni yasal düzenlemeler ile bu konuya kazandırılacak işlerlik, gerekse hukuk devletinin uygulayıcıları olan idari merciler ve yargı makamlarının duyarlılıkları ve eğitilmeleri neticesinde, değişime açık, hakkın verildiği, aleniyetin sağlandığı hukuk devletine ulaşmanın daha hızlanacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi

Danıştay 2. Dairesinin örnek kararları

Danıştay Dergisi

Durmuş Tezcan, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2002

Hasan TUTAR, Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000

Metin Günday, İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Sorunu, Hukuk Kurultayı 2000-1, İdari Yargı, Ankara Barosu Yayını

Orhan Özdeş, “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, Danıştay Dergisi, Sayı 20-21

Özcan Özbey, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Yöntemleri, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2008

Ramazan Çağlayan, İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, Ankara, 2000

Şeref Gözübüyük, Yönetmelik Yargısı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003

Turgut Candan, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması”, İdari Yargı Paneli, Türkiye Barolar Birliği ve Mersin Barosu, Mersin 2003

Vural Savaş-Sadık Mollamahmutoğlu, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999

Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin örnek kararları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Hazırlık Soruşturmalar Dosyası.